

Svet sa točí, ale kartuziánsky Kríž stojí

Branislav Krasnovský

21. septembra 2020 ✝ Cirkev

Sv. Bruno z Kolína založil rád, ktorý v tichosti a samote hľadá Boha. Kartuziáni sú katolícky kontemplatívny rád, ktorého členovia zasväcujú svoj život Bohu v tichu a samote. Ich život v sebe zahŕňa pustovnícke i cenobitské prvky. V ráde ide o akúsi rovnováhu medzi životom v samote a životom v komunite. Pápež Innocent IX. o kartuziánoch povedal, že nikdy nepotrebovali reformu, pretože rád sa nikdy nedeformoval.

Zakladateľ rádu, sv. Bruno z Kolína (1030 – 1101), ktorý sa narodil v nemeckom Kolíne nad Rýnom v prvej polovici 11. storočia, bol veľmi vzdelaný muž, vynikajúci filozof, teológ a rečník. Žil v náročnom období boja o investitúru a neochvejne hájil stanovisko Cirkvi.

Vyučoval na univerzite v Remeši a mohol sa stať veľmi úspešným mužom, dostal sa však do sporu s remešským biskupom Manasesom de Gourney. Rozhodol sa vstúpiť do benediktínskeho kláštora. Benediktínski mnísi založili svoj prvý kláštor v roku 529.

Sv. Bruno však hľadal samotu, benediktínsky rád mu nevyhovoval. Získal povolenie založiť kláštor v odľahlých kopcoch nad dnešným Grenoblom a spolu so sv. Brunom dalo prednosť samote šesť mníchov. Uchýlili sa do horskej rokliny v nadmorskej výške 1175 metrov a tu v rokline La Chartreuse založili svoj prvý kláštor. V roku 1084 nechal sv. Bruno okolo tamojšieho oratória postaviť samostatné cely pre svojich spolubratov. Vytvoril tak postupne celý kláštorňý komplex.



sv. Bruno

V roku 1090 sa stal sv. Bruno poradcom pápeža Urbana II. S Urbanom II. ho spájalo dlhoročné priateľstvo. V Ríme nebol sv. Bruno šťastný, chýbala mu samota, spolubratia a kontemplatívny život. Do Grenoblu sa však už sv. Bruno nevrátil, z Ríma odišiel do Kalábie, kde v Santa Maria dell'Eremo pri La Torre založil nový kláštor. Tu aj v roku 1101 sv. Bruno umrel.

Sv. Bruno nezanechal žiadnu regulu a pravidiel rádu boli vydané až oveľa neskôr. Opát Guigue, piaty prior kláštora v Chartreuse takmer 20 rokov po smrti sv. Bruna v roku 1122 opísal zvyklosti, ktorými sa kartuziáni riadili. Po sv. Brunovi zostalo veľmi málo písomnosti – len dva listy, preto opát Guige vytvoril pravidlá kartuziánov podľa existujúcich zvyklostí, ktoré inicioval sv. Bruno. Spísané pravidlá nazval jednoducho Stanovy. Stanovy mali mníchov priviesť bližšie k Bohu a k tomu, aby celý deň prežívali v Božej blízkosti, posledné zásahy do Stanov sa uskutočnili v roku 1989.

V roku 1132 snehová lavína pochovala prvý kláštor, založený sv. Brunom, dnešný kláštor v La Chartreuse dal vystavať práve prior Guigue. Kláštor sa nachádza v blízkosti obce Saint Pierre de Chartreuse, severne od Grenoblu. Po väčšinu roku je tu chladno, sneh úplne zmizne z okolitej prírody len v letných mesiacoch.

V roku 1141 sa po prvý krát zišla generálna kapitula kartuziánov, ktorá má odvtedy najvyššiu moc v kartuziánskom ráde.

Pápež Alexander III. schválil regulu rádu až v roku 1176, teda 75 rokov po Brunovej smrti. Vo svojich pravidlách majú kartuziáni len jediný cieľ: *„Horlivejšie hľadať, rýchlejšie nájsť a plnšie vlastniť samotného Boha.“* Ako cestu si zvolili ticho a samotu.

Centrá kartuziánskeho života

Širšia laická verejnosť sa s kartuziánmi mohla zoznámiť vďaka dokumentárnemu filmu nemeckého režiséra Phillipa Gröninga Veľké ticho z roku 2005, ktorý nakrúcal v La Chartreuse pri Grenobli.

Kartuziánski mnísi a mníšky žijú bokom od sveta, aby sa mohli v modlitbe plne venovať Bohu. Ich deň prebieha prevažne v mlčaní. Dnes žije približne 300 kartuziánskych mníchov v 18 kláštoroch a 50 mníšok v šiestich kláštoroch. Najviac z nich je vo Francúzsku a Španielsku, k nám najbližšie kláštory sú v Slovinsku a v Nemecku.

Žiaľ kartuziáni museli kvôli chýbajúcim povolaniam zrušiť dva kláštory. Rehoľná rada kartuziánov čakala niekoľko rokov, či sa situácia nezmení. Kartuziáni teda zatvárajú svoj portugalský mužský kláštor Cartuxa Santa María de Scala Coeli. Na Pyrenejskom polostrove tak zostávajú už len tri španielske mužské kartuziánske kláštory.

Kláštor Cartuxa Santa María de Scala Coeli vznikol v 16. storočí v oblasti Alentejo a má veľmi pohnuté dejiny. Keď sa Portugalsko dostalo pod vplyv Británie v 19. storočí, portugalskí slobodomurári a nepriatelia Cirkvi kláštor zrušili, mnísi sa do kláštora mohli vrátiť až v roku 1960. Zaniká aj ženský kartuziánsky kláštor Santa María de Benifása, niekdajšie cisterciánske opátstvo pri obci La Pobla de Benifása v oblasti Valencie. Posledné dve mníšky odišli do jedného z dvoch francúzskych ženských kláštorov. Kartuziánky majú kláštor ešte v Taliansku a Južnej Kórei.

Zo slovanských krajín pochádza len 17 kartuziánov, 5 zo Slovenska a Čiech. Väčšina slovanských kartuziánov pôsobí v slovinskej kartúzii Pleterje.



kláštor v Pleterje

Hlavným kláštorom kartuziánov je La Chartreuse pri Grenobli, kde v súčasnosti žije približne 30 mníchov z 10 štátov. Kláštor La Chartreuse je známy aj tým, že sa tu vyrába kartuziánsky likér. Pri jeho výrobe sa používa 130 rôznych bylín, ktoré zbierajú mnísi ručne, recept na výrobu poznajú len dvaja mnísi.

Kartuziánsky rád a jeho mystika

Kartuziáni skladajú sľub čistoty, chudoby a poslušnosti, vedú kontemplatívny život a okrem slávania liturgie, celý ich deň prebieha v tichosti.

Stať sa kartuziánom nie je jednoduché. Kto má záujem, napíše do kláštora a následne ho pozvú na 2-3 týždne do kláštora, kandidát sa tak môže oboznámiť s kartuziánskym spôsobom života. Ak je rozhodnutý v kláštore zostať, pošlú ho na tri mesiace až rok mimo kláštora. Ak sa vráti, stáva sa novicom. Noviciát trvá dva roky. Po noviciáte sa skladá sľub na tri roky, nasleduje obnova sľubov na dva roky. Až po 7 rokoch skladá mních večné sľuby a stáva sa tak plnohodnotným členom spoločenstva.

Po prijatí do rádu sa s rodinou môžu kartuziáni stretnúť dva dni v roku. Rodina je počas návštevy ubytovaná v samostatnej budove v blízkosti kláštora. Mnísi môžu napísať 4 listy do roka. Mnísi prísne dodržiavajú pokánie a stále nosia rúcho z vrecoviny.

Smrť je ponímaná v komunite kartuziánov ako radostná udalosť, pretože sa vníma ako príchod kartuziána do nebeskej vlasti. O smrti brata informujú celú komunitu kartuziánov vo svete, ktorá sa za mŕtveho modlí.

Kontemplatívny život má veľkú vnútornú dynamiku. Laikom sa môže zdať takýto život monotónny, opak je pravdou. Jednoduchosť a strohosť života, očisteného od rušivých vplyvov vonkajšieho sveta, poskytuje mníchovi možnosť vnímať seba, Boha a okolitý svet v novom a hlbokom katolíckom svetle.

Hlavným mottom kartuziánov je ***Stat crux dum volvitur orbis - Kríž stojí, zatiaľ čo svet sa točí***. Všetko sa točí okolo Pána, ktorý je centrom všetkého. Centrom kartuziánskeho života je tak ukrižovaný Kristus. V Stanovách sa píše: „*Odlúčení od všetkých sme zjednotení so všetkými, aby sme v mene všetkých stáli pred žijúcim Bohom.*“

Kartuziáni sú ako Mária v Betánii, ktorá kľáčala pri Ježišových nohách a počúvala ho. Tak ako Marta nechápala Máriu, aj dnes sa nájdu ľudia, ktorí nechápu kartuziánske povolanie. Ježiš sa však zastal Márie, dokonca povedal, že si vybrala lepší podiel. Nie všetci dostanú toto povolanie, ale ak ho niekto našiel, vie, že je to skutočne vzácny dar.

Kartuziánsky deň a jeho špecifiká

Kartuziánsky deň a život majú svoje prísne pravidlá. Mních opúšťa svoju celu trikrát za deň, na nočnú modlitbu, rannú svätú omšu a vešpery. Zvyšný čas trávia sami v cele. Výnimku tvorí nedeľa popoludní, keď sa mníši môžu stretnúť a porozprávať; a pondelok doobeda, keď môžu spoločne ísť na štvorhodinovú prechádzku, vrátiť sa však musia do 12:00 hod. na obed.

Denný program

23:30 Vstávanie, modlitba v cele

00:15 Matutínium, ranné chvály v kostole

02:15 Návrat do cely, ranné chvály z Hodiniek k Panne Márii, spánok

06:30 Vstávanie

07:00 Prima, Anjel Pána, modlitba v cele

08:00 Svätá omša v kostole

09:00 Návrat do cely, modlitba alebo lectio divina

10:00 Tercia, štúdium alebo manuálna práca

12:00 Anjel Pána, Sexta, obed, rekreácia

14:00 Nona, štúdium alebo manuálna práca

16:00 Vešpery z Hodiniek k Panne Márii

16:15 Vešpery v kostole

16:45 Lahká večera (ak nie je pôst), duchovné čítanie

18:45 Anjel Pána, kompletórium

19:30 Spánok

Strava je prísne vegetariánska. Spočiatku môžu kartuziáni jesť aj mäso a ryby, postupne však mäso úplne vymizne z jedálnečky. Základom stravy sú zakysané mliečne výrobky, ovocie, zelenina a pečivo, ktoré sa nekonzumuje čerstvé. Víno sa používa zriedené, mníši jedávajú 2x za deň, od 14. septembra až do Veľkej noci len 1x za deň. Raz do týždňaedia len chlieb a vodu, môžu požiadať o štipku soli.

Kartuziáni sa delia na mníchov/kňazov, bratov, donátov a familiárov.

Mníši a kňazi pracujú vo svojich dielnach v domčekoch, kde aj študujú a rozjímajú. Každý z mníchov má pridelenú celu, ktorú tvorí domček so záhradkou. Na prízemí je dielňa, na poschodí izba, v ktorej mních trávi väčšinu času. Nábytok je skromný, modlitbový kútik, stôl, stolička, posteľ, piecka, knižnica.

Bratia pracujú manuálne viac ako mníši, maximálne však 7 hodín za deň, takisto v samote a mlčaní. Pôst majú miernejší ako mníši, pretože majú namáhavejšiu prácu. Bratia trávia veľkú časť dňa manuálnou prácou mimo cely. Pomáhajú napr. v kuchyni, šijú habity, pracujú v práčovni, opravujú poškodený itinerár. Starajú sa o záhradu, kde pestujú ovocie a zeleninu pre vlastné potreby a kvety, ktoré sa používajú pri výzdobe kostola.

Donáti žijú podobne ako bratia, ale neskladajú sľuby ako rehoľníci. Sú to laici, ktorí žijú ako rehoľníci, pracujú pre komunitu niekoľko rokov, čo môžu opakovať až do smrti. Familieri sú laici, ktorí nenosia habit a pomáhajú bratom s manuálnymi prácami. Nemusia žiť v kláštore.

Kartuziáni na Slovensku

Najväčší rozmach kartuziánov v európskych krajinách, ale i v Čechách a v Uhorsku nastal na prelome 13. a 14. storočia. Samotné Francúzsko bolo rozdelené na šesť provincií, ostatné štáty tvorili spolu jedenásť provincií. Na území Španielska existovala provincia v Katalánsku a Kastílii, ďalšie provincie existovali v Belgicku, Anglicku, Nemecku, Uhorsku, Prusku a tri provincie boli v Taliansku.

V Čechách vznikol prvý kartuziánsky kláštor neskôr ako na Slovensku, v roku 1341 sú doložení kartuziáni v Prahe a od roku 1375 v Brne. V Uhorsku vznikol prvý kláštor kartuziánov aj vďaka podpore uhorského panovníka Bela IV. V roku 1238 vznikol kartuziánsky kláštor v Ercsényi pri Dunaji. Tento kláštor bol pri tatárskych vpádoch zničený a neskôr ho spravovali cisterciáni. Ďalšie uhorské kláštory kartuziánov boli v Tarkány (v 1. polovici 14. storočia) a Lövölde (v roku 1378). Predpokladá sa, že bol jedným z najväčších kartuziánskych kláštorov na svete vôbec. Všetky uhorské kláštory sú zničené.



Červený kláštor

Na Slovensku boli dva kartuziánske kláštory. V roku 1299 vznikol kláštor kartuziánov na Skale útočiska v dnešnom Kláštorisku nad Letanovcami v Slovenskom raji a v roku 1319 vznikol Červený kláštor na Spiši. Oba kláštory sa stali v 15. storočí terčom útokov husitov a bratříkov. Kláštor v Kláštorisku zbúrali v roku 1543, pretože hrozilo, že sa stane základňou lúpežných rytierov. Kartuziáni z Kláštoriska sa presťahovali do Červeného kláštora, no po roku 1567 už kartuziánske kláštory na Slovensku definitívne zanikli.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/svet-sa-toci-ale-kartuziansky-kriz-stoji/>